

Verslag Werkbezoek Fase 2 Gemeente Etten-Leur

Project: Klimaatstresstest Waterkring de Baronie
Betreft: Verslag - Werkbezoek Fase 2 - Gemeente Etten-Leur
Datum en tijd: Woensdag 20 november 2019, 09:30-11:30 uur
Locatie: Gemeente Etten-Leur

Aanwezig:

Marianne Nobel (Gemeente Etten-Leur, Milieu en duurzaamheid)
Miranda Boere (Gemeente Etten-Leur, Wijkmanager Centrum)
Jessica van Sluis (Gemeente Etten-Leur, Wijkmanager Noordwest)
Elly Kesters (Gemeente Etten-Leur, Sociaal Domein)
Lieske Smeekens (Gemeente Etten-Leur, Groenbeheer)
Ellis Marcelis (Gemeente Etten-Leur, Wijkmanager Buitengebied)
Mieke Alblas (Gemeente Etten-Leur, Openbaar groen)
Theo van Genk (Gemeente Etten-Leur, Beheer en realisatie)
Wilco Doldersum (Gemeente Etten-Leur, Adviseur Duurzaamheid)
Kees Schrauwen (Gemeente Etten-Leur, Riolering en water)
Jonne Besselink (Waterkring de Baronie, Trekker Baronie)
Dorine van der Linden (Gemeente Breda, Trekker Baronie)
Olga Pleumeekers (Nelen & Schuurmans)
Rick Fleur (Planterra)

1. Introductie en kennismaking

Het tweede werkbezoek van de gemeente Etten-Leur heeft als doel het brengen van informatie omtrent klimaatadaptatie. Het aanvullende doel is het ophalen van input voor de wijkaanpak. Samen met wijk managers en -beheerders wordt er per wijk gesproken over de (klimaat)opgaven en kansen en een eerste inventarisatie gemaakt van de verschillende stakeholders per wijk.

Aan alle aanwezigen is het doel van de klimaatstresstest van Waterkring de Baronie uitgelegd. Voordat de stresstest behandeld werd, is eerst een introductie gegeven over klimaatadaptatie. Bij klimaatadaptatie moeten we ons als samenleving aan gaan passen aan het veranderende klimaat. Uiteindelijk draait het bij klimaatadaptatie om:

- standaard werk net anders doen (meer samenwerken);
- adaptatie zien als kans voor een frisse blik (denken in oplossingen);
- de hele keten bekijken (denk na over de gevolgen van de ingrepen die je doet);
- het creëren van bewustwording en mensen motiveren.

Door het in kaart brengen van de risico's en kwetsbaarheden (vanwege het veranderende klimaat) voor de regio is een eerste stap gezet in de klimaatstresstest. Op basis van de klimaatopgaven is een wijkprioritering gemaakt waarin bepaald is welke wijken het meest kwetsbaar zijn voor de thema's wateroverlast, hitte, droogte en een overstroming. Deze prioritering inclusief de klimaatopgaven is

ontsloten in het online klimaatportaal www.klimaatportaalbaronie.nl. Aan de hand van deze informatie is er enkel inzicht, maar nog geen waardeoordeel gevormd. En is dit input om straks verder mee aan de slag te gaan.

2. Resultaten online vragenlijst

Tijdens het tweede werkbezoek is aan alle aanwezigen gevraagd om een beknopte vragenlijst in te vullen. De uitkomsten van deze vragenlijst zijn hieronder weergegeven.

Naam, functie en organisatie	Bij welke thema's liggen volgens jou op dit moment de grootste uitdagingen?	Als je één thema moest kiezen, waar ligt volgens jou dan de grootste uitdaging?	Geef een beknopte toelichting waarom je dit thema als de grootste uitdaging ziet
Wilco Doldersum Adviseur Duurzaamheid Gemeente Etten-Leur	Klimaat Sociaal Energie	Energie	De transitie raakt elke bewoner of ondernemer. Dus de grootste impact in onze gemeente.
Mieke Alblas Adviseur openbaar groen Gemeente Etten-Leur	Klimaat Energie	Klimaat	-
Theo van Genk Wegbeheerders rioolbeheer Gemeente Etten-Leur	Klimaat Veiligheid Energie	Energie	Hiervoor kan heel de gemeente op z'n kop moeten en niet alleen in enkele straten.
Lieske Smeekens Groenbeheerder Gemeente Etten-Leur	Klimaat Veiligheid Energie	Klimaat	Klimaat raakt iedereen.
Marianne Nobel Duurzaamheid Gemeente Etten-Leur	Warmtetransitie Klimaat Energie	Energie	Heel kostbaar, burgers moeten ook in actie komen, technische of ruimtelijke haalbaarheid, moeilijk om aan huidige energievraag te voldoen.
Miranda Boere Wijkmanager Gemeente Etten-Leur	Klimaat Sociaal Veiligheid	Klimaat	Zou het einde van de aarde kunnen betekenen.
Jessica van Sluis Wijkmanager Gemeente Etten-Leur	Klimaat Sociaal Energie	Sociaal	Vergrijzing, toename verwarde personen, prio's uit burgerpeiling.
Elly Kesters Strategisch adviseur Gemeente Etten-Leur	Klimaat Sociaal Veiligheid	Sociaal	Het begint met bewustwording.
Kees Schrauwen Medewerker riolering en water Gemeente Etten-Leur	Veiligheid Energie	Energie	We moeten van het gas af.
Ellis Marcelis Wijkmanager	Klimaat Veiligheid	Energie	Dit is leidend.

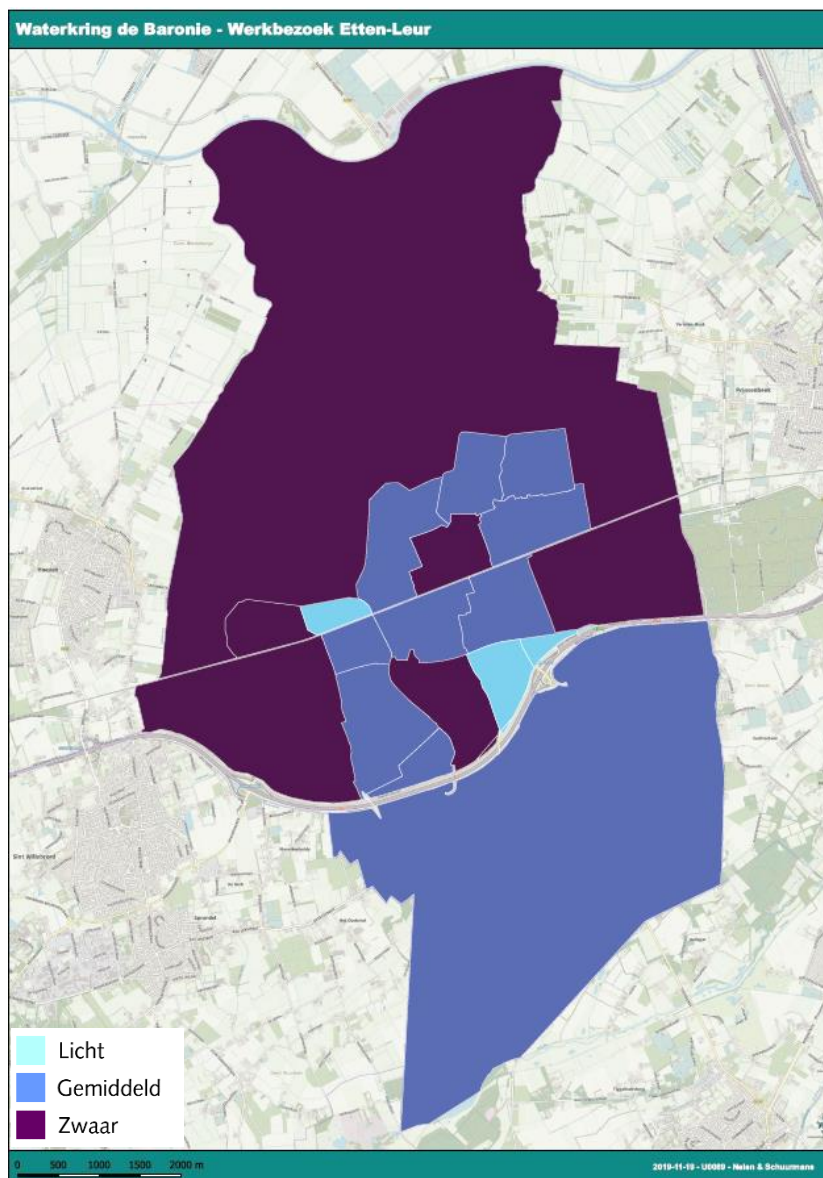

Gemeente Etten-Leur	Energie		
Jonne Besselink	Klimaat Energie	Energie	Ruimte tekort, regionale opgave.
Coördinator klimaatadaptatie			
Waterkring de Baronie			

3. Prioritering wijken

In figuur 1 is een eerste indeling gemaakt op basis van de klimaatopgaven. Voor alle klimaatthema's zijn de kwetsbaarheden in kaart gebracht en doorvertaald naar een score. Hierdoor vallen de wijken in te delen op basis van klimaatrisico. Een donkere kleur geeft aan dat de risico's ten aanzien van een veranderend klimaat groot zijn, waardoor de klasse 'zwaar' wordt gehanteerd. Als een wijk een lichte kleur heeft valt de wijk in de klasse 'licht'.

De volgende stap is het benoemen van aanvullende kansen en opgaven bekend vanuit praktijkkennis.

Figuur 1. Wijkprioritering op basis van klimaatopgaven

In de tabel op de volgende pagina zijn aanvullende opgaven en kansen genoemd per wijk. Tijdens het werkbezoek was niet elke wijkmanager aanwezig. Hierdoor is het overzicht van opgaven en kansen per wijk niet uitputtend voor heel Etten-Leur, maar wel een goede start. Het overzicht dient nog verder aangevuld te worden in de vervolg dialogen die per gemeente gevoerd gaan worden. De kansen die in deze tabel zijn genoemd zijn in het klimaatportaal opgenomen.

Waterkring de Baronie – Werkbezoek Etten-Leur - Wijkinventarisatie

Wijknaam	Kans of opgave?	Toelichting
Vosdonk	Opgave (Hitte)	Zeer regelmatig verzoeken voor meer verharding t.b.v. parkeren; groen wordt als lastig ervaren. Op het industrieterrein ligt sowieso een opgave t.a.v. verstening en verduurzaming van bedrijven.
Vosdonk	Kans (Grote doelgroep)	Vanuit het vGRP wordt gekeken of een hemelwaterverordening gericht op bedrijven kan worden opgesteld.
Vosdonk	Kans	Zonnepanelen project (via Energieloket).
Heel Etten-Leur, behalve Buitengebied Zuid/Vosdonk/Bedrijventerrein Trivium/Buitengebied Noord	Opgave (Hitte)	Door herontwikkelingen en reconstructies komt er steeds meer verhard oppervlak en wordt er minder groen aangelegd.
Heel Etten-Leur	Opgave/Kans	Motiveren om maatregelen te treffen.
Heel Etten-Leur	Opgave/Kans	Veel maatregelen hebben nut. Geen bomen kappen voor zonnepanelen.
Heel Etten-Leur	Opgave	Weinig betrokkenheid van particulieren bij duurzaamheidsopgave.
Heel Etten-Leur	Opgave	Tekorten aan goedkopere huisvesting voor starters en alleenstaanden. Eenzaamheid en woningbouw voor kwetsbare groepen.
Centrum Oost	Opgave	Oudere wijken, meer sociale woningbouw en weinig groen.
Centrum West, Centrum Oost, Banakkers	Opgave (Hitte)	Veel verharding, veel ouderen, verouderde wijken.
Centrum West, Centrum Oost	Opgave	Eenzaamheid is een opgave. Oudere wijk met veel oudere mensen.
Centrum West, Centrum Oost	Kans	Project met studenten Avans: verjonging en bruisende wijk.
Centrum West	Kans	Veel reconstructies: rekening houden met de inrichting van bijv. straten (plaats bijv. meer bomen).
Centrum West	Kans	Aanleg nieuw wijkgebouw: bij de bouw rekening houden met klimaatverandering.
Centrum West	Kans	Gezondheid/beweging: beweegpunt voor ouderen.
Centrum Oost	Kans	Stationsvisie / X-el (?)
Centrum West, Centrum Oost, Het Hooghuis	Kans	Actieve wijkvereniging (bewoners)/ Clubjes van ondernemers.
Baai, Etten-Leur Noord en Attelaken, Banakkers	Opgave	Vergrijzing / Eenzaamheid
Het Hooghuis	Opgave	Weinig energie, veel activiteiten zijn 'doodgebloed'. Nieuwe activiteiten en levendigheid nodig.

4. Quicksan stakeholders per wijk

Waterkring de Baronie – Werkbezoek Etten-Leur - Stakeholderanalyse				
Nr.	Wijknaam	Welke stakeholders zijn relevant?	Waarom is deze stakeholder relevant? Wat valt er bij deze stakeholder te halen?	Hoe 'kansrijk' is deze stakeholder?
29	Grauwe Polder	Alwel, Avoord, Sonate (brede school)		
30	Buitengebied Zuid	ZLTO, Buurtschap d'n Hill, Kopgroep Buitengebied, WG Plukroute		
	Buitengebied Zuid	Menmoerhoeve	Educatie/dagbesteding Kinderboerderij	
31	Baai	Sportverenigingen		
32	Etten-Leur Noord en Attelaken	MKB, Basisschool Hasselbraam	Groen schoolplein	
33	Vosdonk	IKE		++
34	Sander-Banken	Stichting Passief Bouwen, Brede school	Vergroening	
35	Centrum West	MKB Alwel, Schaapshooi, Buurtpreventisten, Surplus	Participatie, Informatievoorziening, Facilitering, Ondersteuning bewoners, ontmoeting, draagvlak, verbreding	+/-
36	Centrum Oost	MKB Alwel, Avoord, Centrum voor Wonen, Ondernemers, Wijbelang, DeLine, Buurtpreventisten, Vincent, Surplus, Kerk en Moskeeën	Participatie, Informatievoorziening, Facilitering, Ondersteuning bewoners, ontmoeting, draagvlak, verbreding, Norm voor wonen	+
37	Banackers	MKB, KSE school		
38	De Streek	Alwel, Sportverenigingen		
39	Schoenmakershoek			
40	Bedrijventerrein Trivium	MKB, Munnikenheide college		
41	Het Hooghuis	Alwel, De Vleer (basisschool), Wijbelang, Ondernemers, Supermarkt	Participatie, Informatievoorziening, Facilitering, Ondersteuning bewoners, ontmoeting, draagvlak, verbreding	+
42	Hoge Neerstraat	2 Gebroeders (Fikke), Sportverenigingen (via Peter van Dorst, gemeente)		
43	De Grient	Alwel, Voorbeeldwoning NOM		
44	De Keen			
45	Buitengebied Noord	ZLTO, Kopgroep Buitengebied, WG Plukroute, Sociale initiatieven		
	Heel Etten-Leur	Alle brede scholen en wijkverenigingen. Duursaam Etten-Leur, IVN, ZLTO		

Bij de stakeholderanalyse draait het om de relevantie van de stakeholders. De focus ligt op de kansen, wat valt er bij de verschillende stakeholders 'te halen'? Door deze snelle inventarisatie wordt duidelijk in welke wijken de meeste energie bij bewoners en niet-overheden te vinden is. Ook helpt dit onderdeel om straks toe te werken naar de 'quick-wins'.

5. Aanpak voor vervolg

Aan de deelnemers is een doorkijk gepresenteerd naar het vervolg met daarbij 'tips and tricks'. Met elkaar hebben we gesproken over het stappenplan om van het 'weten' naar het 'willen' te komen. Om de wijkaanpak op een goede manier vorm te geven adviseren Planterra en Nelen & Schuurmans om de volgende stappen te nemen:

1. Afstemmen bestuurder, vaststellen ambities en beschikbaar budget.

Hierbij gaat het om het inventariseren van de prioriteit voor klimaatadaptatie en de daarvoor beschikbaar gestelde middelen (tijd en geld). Hierbij gaat het voor een groot deel ook over het managen van verwachtingen, want zonder het beschikbaar stellen van extra geld en capaciteit is het niet realistisch om een grote impact op het gebied van klimaatadaptatie te verwachten.

2. Stakeholderanalyse verder uitwerken (op thema of op type stakeholder).

In het gehele proces van de risicodialogen is participatie van groot belang. Participatie kan op verschillende manieren vorm krijgen, in verschillende gradaties van intensiteit en/of betrokkenheid. Er is reeds een Baronie-brede regionale stakeholderanalyse uitgevoerd (zie "*Stakeholdersanalyse en wervingsplan De Baronie*"). Het is nuttig om op lokaal niveau ook een stakeholderanalyse uit te voeren.

3. Wat ga je lokaal aanpakken en wat regionaal?

Hierbij gaat het om het slim oppakken van werkzaamheden. Regionaal van elkaar leren en samenwerken. Het klimaatportaal is hier een goed voorbeeld van. Elke gemeente, heeft door de regionale samenwerking, een goede tool voor handen om lokaal mee verder te gaan.

4. Participatie- en communicatieplan.

Maak per gemeente een communicatie- en participatieplan om een koers te bepalen in het betrekken van stakeholders tijdens de klimaatdialogen. De uitgevoerde lokale stakeholderanalyse staat aan de basis van dit plan: daarin is inzichtelijk gemaakt wie in welke rol betrokken zou kunnen worden en wanneer (het 'wie'). Vervolgens kan op basis van de uitgevoerde stakeholderanalyse een participatie- en communicatieplan gemaakt en uitgevoerd worden. In het participatie- en communicatieplan staat het vormgeven van het 'wat' centraal.

5. Tips & Tricks (inkijk in een paar maatregelen).

Voorbeelden van maatregelen zijn genoemd:

1. Opzetten van een klimaat- en bewonersportaal
2. Organiseren van thema-avonden
3. Gesprek voeren via de ideeënbus
4. Opzetten van een (lokale) storymap

5. Ambassadeurschap en procesbegeleiding

6. Uitzoeken van verschillende leefstijlen

Als laatste is er met elkaar besproken hoe iedereen zijn steentje kan bijdragen. Wat kan je als wijkbeheerder/wijkmanager/wijkregisseur in dit vervolgtraject doen? Welke kansen zie je nu al voor je en wat heb je daar voor nodig?